

КУЛТУРНО МИНАТО

Драган ПЕТКОВСКИ

ОСВРТ ВРЗ МУЗЕОЛОШКИОТ ПРИКАЗ НА ИСТОРИЈАТА НА МАКЕДОНСКИОТ НАРОД ВО ИСТОРИСКИТЕ МУЗЕИ ВО СР МАКЕДОНИЈА

Историјатот на развитокот на музеите и збирките кои се наоѓаат во музеите на Македонија е специфичен во однос на традициите и развојот на музеите во другите републики и покраини.

Со оглед на тоа што Македонија била со векови поробена, нејзиното стопанство ограбувано, културата задушувана и негирана, сосем е разбирливо дека за развиток на музејските установи постоеле минимални услови.

Првите збирки кај нас, што имале музејски карактер, биле црквени т.е. манастирските ризници на скапоцени оригинални предмети (ракописни книги, икони и др.).

Во минатото непријателите на македонскиот народ свесно уништувале голем дел од културното наследство или пак присвојувале со цел да се отстрани секој траг од македонскиот национален живот и култура, за да можат тие да го докажат, наводно, своето историско право за доминација над Македонија.

По ослободувањето (1944) почнува нова ера во животот и работата на македонскиот народ на територијата на СР Македонија во рамките на СФРЈ. Покрај малиот број, од минатото, наследени музеи, што беа реорганизирани и чија работа е значитно проширена и идејно насочена, основан е голем број музеи и збирки во поголемите градови во СР Македонија. Разбирливо, овој брз подем на музејските установи во Републиката со дефицитарен стручен кадар, немање соодветни простории за сместување на музеите, минимален број музејски предмети и слабата материјална база, неможеа тогаш во целост да одговорат на поставените задачи.

Во повоениот период, во услови на слободен развој, организационата структура на музеите се менува и се развива во склад со новите општествени и самоуправни односи, материјалните можности и новото сфаќање на значењето и задачите на музеите и збирките. Така од 3—4 музеи во 1945 година денес нивниот

вкупен број изнесува 48. Од тоа: 9 музеи од општ тип, 28 специјални музеи (од кои 21 од историски тип) 3 самостојни збирки (од тоа 1 историска), како и 8 пуковски спомен-соби посветени на одделни ударни народноослободителни бригади. Оваа мрежа на музеи го покрива скоро целото подрачје на СР Македонија, каде што музејската служба се врши систематски и плански со организирана меѓумузејска соработка.

Во СР Македонија има 5 историски музеи и тоа:

1. Историски музеј на Македонија во Скопје како комплексен за историјата на македонскиот народ и народностите, основан 1951 како Музеј на НОБ, а 1952 година прераснат во Историски музеј.

2. Историски музеј во Крушево, основан во 1952 година.

3. Историски музеј во Куманово, основан во 1964 година.

4. Историски музеј „Западна Македонија во НОБ“ во Кичево, основан во 1972 година.

5. Историски музеј во Кавадарци, основан 1973 година.

Покрај историските музеи има 9 историски оддели или збирки во комплексните локални музеи, 1 самостојна историска збирка во Гевгелија и 16 музеи од меморијален карактер т.е. специјални тематски музеи посветени на одредени историски настани или личности.

Овие историски музеи и збирки во нашето самоуправни социјалистичко општество имаат специфични задачи како установи од посебен општествен интерес за обликување на свеста, создавање на чувство за негување на револуционерните традиции и културното наследство. Потоа, со својата експозиција, преку содржината и научната интерпретација, тие имаат образовно-воспитно влијание врз општо културното и идејното издигање на младината и возрасните.

Овој тип специјални музеи и историски збирки треба сестрано и комплексно музеолошки да ги прикажуваат поважните историски појави и настани на своето подрачје, како единствен процес на општествено-економскиот, политичкиот и културниот развоток.

II. Подготовки за музеолошки приказ на историјата на македонскиот народ

За изработка на концепции и планови за музејските поставки на историските музеи и историските збирки како основа служи *тематската структура* каде што преку историските факти — документи сестрано и комплексно се прикажуваат поважните појави и настани од нашата национална историја. Затоа при музеолошката обработка се зема историската тематика како база за постојаната музејска поставка.

Во СР Македонија музеолошката презентација на историските теми условена е со поранешните историски настани и прилики. Исто така и во однос на културното наследство на Македонија таа е поспецифична и со одредени тешкотии и проблеми.

Во текот на историскиот приказ е потребно да се истакне борбата на нашиот народ за слобода и самобитност против разните завојувачи низ столетијата. Исто така и прикажувањето на класната борба е многу важна задача на историските музеи.

Врз основа на тематската мрежа на музеите во Републиката треба фундаментално да се постави и детално да се разработи специфичната концепција на музеите со оглед на тоа што секој музеј има свој спецификум и карактеристики врзани за подрачјето на делувањето на музејот. Преку интензивната меѓумузејска соработка, од заедничките планирања до реализацијата на одделни дејности, може да се избегне колизијата во работата, а особено во уредувањето на постојаните музејски поставки.

Историските музеи како интерпретатори на револуционерните традиции и културното наследство го прикажуваат развојот на општествените појави и настани комплексно, каде што во структурата на изложбата главна е темата која треба да ја изложиме и објасниме. Специјалните тематски музеи, од историски тип, се посветени само на одредени историски настани или личности. Тие се главно од меморијален карактер. Во нашата Република нема специјални музеи од типот „музеи на револуцијата“ туку тематиката „Работничкото движење и НОБ“ се вклопува во комплексното прикажување на историјата во рамките на предвидената концепција односно тематскиот план на историскиот музеј или збирка.

Тематската структура на локалните музеи од општ тип треба да опфати: природата на крајот (природната средина и човекот во неа) потоа приказ на најраниот период т.е. периодот пред доаѓањето на Словените на Балканот, истакнувајќи ги сите оние компоненти на животот и културата на народите кои до тогаш ги населувале тие краишта, а кои би можеле посредно или непосредно да имаат влијание на развитокот на животот и културата на доселените племиња, потоа приказ на историјата на крајот во најширок смисол на зборот (општествено-политичката, економската и културната историја) од доаѓањето на Словените на Балканот па заклучно со социјалистичката изградба¹⁾. Секако, се подразбира, дека треба да се акцентира спецификумот на односниот крај.

Сметаме дека со реализирањето на ваква концепција каде што се прикажува единствен процес на развитокот на природата и човекот, музеите можат во потполност да одговорат на сво-

¹⁾ Dragan Petkovski, Historijski muzeji i zbirke u muzejima Makedonije s posebnim osvrtom na Muzej grada Skopja, Magistarski rad, Zagreb, 1976, s. 98.

јата општествена задача — да бидат толкувачи на нашата општествена, стопанска, политичка и културна историја и истовремено воспитно да влијаат на општествената средина, посебно на младината, за создавање чувство преку негување на револуционерните традиции и културното наследство.

Накүсо ќе се осврнеме на некои теми од концепциите на историските музеи и историски збирки во Републиката, а особено на некои гледишта во содржинската концепција на Историскиот музеј на Македонија, чија тематска структура на постојаната музејска поставка е заснована на тематско-хронолошкиот принцип на излагање на музејските материјали²⁾. Оваа концепција главно се поклопува со периодизацијата извршена во публикацијата Историја на македонскиот народ.

Средновековната историја на Македонија, која е најмалку истражувана и расветлена, од пред една деценија е застапена во концепцијата на Историскиот музеј на Македонија на која работи еден кустос-историчар. Историскиот музеј во Куманово во својата концепција го има застапено овој период, но нема назначено кустос-историчар. Музејот на град Скопје има концепција и кустос-историчар за средновековниот период. Народните музеи во Прилеп, Охрид и Штип немаат кустоси-историчари за среден век, туку вршат археолошки истражувања на старословенската писменост т.е. култура. Кај другите музеи и збирки концепциски не е застапен овој период од нашата национална историја, а уште помалку има изгледи да се назначат стручни лица.

Турскиот петвековен период, е недоволно музеолошки обработен, а уште помалку презентираан во музејските поставки во нашата земја, па дури и во соседните држави кои беа под турска власт. Во нашата Република само два музеја (Историскиот музеј на Македонија и Музејот на град Скопје) целосно го имаат опфатено и разработено периодот на турската власт во Македонија во своите концепции и планови, и имаат вработени кустоси-историчари кои го водат тој период.

Исто така во концепцијата на Историскиот музеј на Македонија, освен во периодот на социјалистичката изградба, недоволно е застапена стопанската историја на Македонија, и додека има вработено историчари, историчари на уметноста и книжевноста — нема историчар по стопанство како потесна специјалност. Слична е ситуацијата и во другите музеи.

Периодот на народната преродба во Македонија концепциски е еднострано обработен од страна на Историскиот музеј на Македонија, бидејќи не се објаснети зачетоците на капитализмот

---

²⁾ Горѓи Миљковиќ, Накүсо за содржинската концепција на Историскиот музеј на Македонија. Музејски гласник на Историскиот музеј на Македонија, Скопје, 1972, бр. 1, с. 93.

во Македонија како предуслов за оформување на македонската нација. Овој историски процес треба посебно да се акцентира со оглед на тоа што сè уште некои соседи го негираат постоењето на македонскиот народ како посебна нација. Оваа проблематика е комплексна и затоа во неа треба да се вклучат покрај историчарите, и етнологите, и филолозите, и др. Народниот бит и култура, како најсилни фактори во формирањето на националната индивидуалност, треба да се објаснат во соработка со Етнологскиот музеј, со Институтот за македонски јазик, со Институтот за фолклор и со други сродни институции.

Во концепцијата на Историскиот музеј на Македонија периодите од историјата на македонскиот народ до 1918 година се обработуваат во рамките на географско-етничките граници на Македонија, а натаму главно се третираат историските настани само во овој дел на Македонија кој со Версајскиот мировен договор (1919) ѝ припадна на кралството на Србите, Хрватите и Словенците, односно на Југославија. Освен тоа во тематски поглед опфатени се само Работничкото движење и НОБ. Иако овој период претставува пресуден историски период за нашите народи не би требало еднострано да се прикажува историјата т.е. да се запостават политичките, стопанските, социјалните и културно-просветните прилики. Без одредени врски со општите настани не би можело да се постави правилен однос во оценката за конкретниот придонес на односниот народ или крај во општата борба. Најпосле и кога посебно би се третираа темата Народна револуција, која е резултат на економските, општествените и политички противречности, би требало да се опфатат битните елементи на економско-општествените и политичките прилики, кои се значајни за развивање на основната тема. За жал, овој период тематски некомплексно се третира во повеќе музеи во земјата.

Исто така во тематски поглед ретко кој музеј во земјата ја третира најновата историја, периодот на социјалистичкиот развој. Се поставува прашање: во која мерка ќе може да се даде објективен приказ на развојот заради одредени актуелни политички ситуации и субјективизам во прикажувањето на одделни личности и настани? Теоријата за „временска дистанца“, изразена во сфаќањето дека најновата историја не може навистина објективно да се изучува и толкува сè додека се живи нејзините актери, веќе е изживеана и се отфрлува.

Општеството и средината во која дејствуваат музеите од музејските институции сè повеќе очекува во рамките на својата дејност да го опфатат и да го обработуваат сегашниот миг на развојот на општеството документирајќи ја при тоа сегашноста целосно или обработувајќи само одделни теми³⁾.

³⁾ Slobodan Pešić, Sadašnjost kao muzeološka tema za budućnost. Muzeologija, (izd.) Muzejski dokumentacioni centar, Zagreb, 1975 br. 17, s. 3.

Тематската структура на историските збирки во локалните комплексни музеи не е потполна, туку застапени се само темите: Работничкото движење и НОБ и евентуално Илинденското востание. Во согласност со новата концепција на тематската музејска мрежа во Републиката постепено доаѓаат до израз специфичностите од развитокот на одделни региони. Така на пр.: Народниот музеј во Охрид дава акцент на словенската писменост и на национал-револуционерното движење во Охридско; Народниот музеј во Прилеп, во градот херој, покрај третманот на современата историја, постепено станува центар за истражување на старословенската култура.

За научно интерпретирање и визуелно прикажување на историјата на македонскиот народ од суштествено значење е *научната обработеност на историската тематика*, односно постигнатите резултати и развитокот на историската наука во СР Македонија.

Научната интерпретација на историјата преку музејски паноа и витрини, условена е со развитокот на историската наука, при што од посебно значење е марксистичката ревалоризација на вредностите на материјалната и духовна заоставина од минатото, па и од современата историја, поради утврдување на научната вистина и правилно развивање на историската општествена свест⁴⁾.

Македонската историографија е најмлада во земјата, нејзиниот растеж е во тесна врска со општествено-политичкиот, стопанскиот и културниот развиток по ослободувањето и создавањето на СР Македонија.

Освен тоа, мора да се одбележи и релативната нерамномерност односно отсуството на трудови од областа на постарата и најновата историја, што може да се објаснува како последица од влијанието на разни околности⁵⁾. Оттаму имаме сè уште неразрешени проблеми од историјата на македонскиот народ, односно има периоди од нашето минато недоволно обработени или пак сосема малку на пр.: средниот век, периодот меѓу двете војни и најновиот период по 1945 година.

Покрај овие проблеми во процесот на работата историските музеи и збирки мораа да совладуваат и низа други проблеми како на пр.: состојбата во почетната фаза на работа на новооснованите музеи; немањето на музејска традиција; музеологијата како млада наука; разбирањата и материјалните можности на општествената заедница за разрешување на просторните, кадровските и материјалните проблеми; недоволната соработка и

⁴⁾ Edip Hasanagić, Mesto i uloga istorijskih muzeja u savremenom društvu. Savetovanje o istorijskim muzejima. Izd. Istorijski muzej Srbije, Beograd, 1976, s. 2.

⁵⁾ Д-р Данчо Зографски, Достигањата и проблемите на историската наука во СР Македонија. Гласник на ИНИ, Скопје, 1965/IX, бр. 2 с. 28.

координирана работа меѓу музеите од една страна, и музеите со сродните институции и Катедрата по историја при Филозофскиот факултет во Скопје, од друга страна. Посебно кај музеите недостасува една општа и смислена политика, како и долгорочно заедничко планирање на научно-истражувачката работа и усогласување на овие планови со другите институции, а особено со Институтот за национална историја во Скопје и со Катедрата за историја при Филозофскиот факултет во Скопје.

Од особена важност е *состојбата на збирките на музејски материјали* кои како документација во историските музеи служат за интерпретација и илустрација на темите. Појдувајќи од тематиката како најважен фактор за визуелна реализација на содржината на поставките, историските музеи се служат со мошне различни видови на материјали, кои можат да бидат погодни за да ја објаснат одредената тематика.

Фондот на музејски материјали во СРМ е многу скроман. Тоа, пред сè, се должи на повеќедековното ропство, на дефицитарниот стручен кадар по ослободувањето и во почетната фаза на работата на музеите на несистематска и непланска истражувачко-прибирачка дејност, немањето на соодветен простор за сместување на музејските предмети, како и минималните финансиски средства за откуп на музејски предмети. Но и покрај тоа прибраните автентични материјали, што ја сочинуваат основата на тематскиот третман на музејот, овозможуваат документирано и на научна основа да се презентира нашата национална историја.

За визуелно прикажување на историскиот развој на Македонија или некој регион, како експонати се користат разновидни музејски предмети, кои не се бираат исклучиво според нивната вредност, реткост и оригиналност, туку за илустрација на одредена тема. Затоа цитирам . . . „Предметот во музејската експозиција на историскиот музеј е *објект на сознанието*, како визуелен предмет и извор на научни информации за историската тема во експозицијата, како средство преку кое посетителот ќе дојде до сознание што сака експозицијата да му даде. Музејскиот предмет во експозицијата на историскиот музеј е дел од целината, алка во синцирот во кој сите експонати се врзани за една заедничка тема“⁶⁾.

Во историските музеи се излага, односно прикажува историската тематика, а музејските предмети се документи за интерпретација и илустрација на темите. Додека кај другите типови музеи музејските предмети се излагаат според нивната уметничка вредност, реткост и оригиналност.

---

⁶⁾ D-r Antun Bauer, Muzejski predmet kao subjekt i objekt u izložbenom prostoru u historijskim muzejima i zbirkama. Savetovanje o istorijskim muzejima. Izd. Istorijski muzej Srbije, Beograd, 1976, s. 6.

Интересно е да напоменеме дека ретко кој музеј во земјата прибира музејски материјали од периодот на социјалистичката изградба, а уште помалку се прикажува овој период низ постојаните музејски поставки. Во нашата Република само Историскиот музеј на Македонија и Музејот на град Скопје имаат кустоси-историчари за споменатиот период, кои вршат истражувачко-прибирачка дејност а резултатите ги објавуваат низ изложбените поставки и публикации. Сметаме дека е крајно време кон оваа проблематика да се пријде посериозно и посистематски, и плански да се работи, бидејќи цитирам: „Документирањето на современоста преку прибирањето на одредени видови музејски материјали и нивното презентирање им дава можност на музеите да го прикажат сегашниот миг на својата средина и истовремено да приберат неопходна документација која во иднина ќе претставува драгоцен извор за изучување на одреден момент од животот на една средина“⁷⁾.

Исто така *стручната способност на кустосите* за научно истражувачка и прибирачка работа како и нивната инвентивност за да можат историската тематика визуелно да ја претстават е битен елемент за успешно презентирање на историјата на еден народ или одреден регион.

Процесот на работата од истражувањето, односно од влегувањето на еден предмет во музејот до моментот на неговото експонирање во музејската изложба е долг и сложен во кој улогата на кустосот е континуирана и застапена во сите фази на музејската работа. Затоа нашиот истакнат музеолог Антун Бауер подвлекува дека музејскиот кустос не може да задоволи, нити може да ја врши функцијата кустос ако нема одредено *стручно знаење*, што е потребно за работа во таа збирка. Поради тоа не е доволно само висока стручна спрема за да може некој да се задолжи за одговорните задачи на кустос во една музејска збирка⁸⁾. Оттаму е потребата од стручно усовршување и поблиско запознавање со разните научни дисциплини и со модерните технички средства кои се применуваат во експозицијата, како и научно истражувачката работа, без сомнение, што бара сериозно творечко напрегање на кустосите. Заедно со растежот на македонската историографија растеа и се развиваа историските музеи и збирки и нивните кадри. Така младиот кустос, пред сè, беше принуден да ја проучува македонската историја, која првпат излезе од печат во 1969 година, и воедно да ги усвојува принципите на современата музеологија.

7) Slobodan Pešić, Sadašnjost kao muzeološka tema za budućnost. Muzeologija, MDC, Zagreb, 1975, br. 17, s. 1.

8) Антун Бауер, Стручниот музејски кадар — иднина на музејот. Музејски гласник на Историскиот музеј на Македонија, Скопје, 1972, br. 1, s. 41.

Музенте во СР Македонија, кои беа основани по ослободувањето, ја започнаа работата, речиси, без стручни кадри. Кадровскиот проблем се решаваше постапно, но прилично бавно. Со нетрпение се очекуваше првата генерација дипломирани студенти да ги пополнат слободните работни места, а некои се вработуваа уште како апсолвенти.

Денес, по изминатите три децении слободен развој создадена е солидна кадровска база со стручно-научни работници од сите профили, односно струки. Меѓутоа, има сè уште музеи како на пр.: Историскиот музеј во Крушево и Музејот на тетовскиот крај во Тетово кои немаат воопшто стручно-научен кадар иако има невработени дипломирани историчари и др. Освен Историскиот музеј на Македонија, кој има вработено 7 историчари, Музејот на град Скопје има 3 историчари, Народниот музеј во Битола заедно со Заводот за заштита на спомениците на културата имаат 3 историчари, а останатите историски музеи и збирки односно историски одделенија во локалните музеи имаат по 1 историчар. Посебна тешкотија во работата на младите историчари претставува тоа што за време на студиите на Филозофскиот факултет во Скопје историчарите, како и другите студенти кои по дипломирањето ќе се вработат во музеите, немаат можност да се запознаат со научната дисциплина — музеологија. Затоа Унеско упатил препорака до сите земји членки на УНЕСКО на своите универзитети да воспостават настава по музеологија и Катедра за музеологија. Оваа препорака е упатена и до Сојузниот извршен совет на СФРЈ. Во нашата Република не постои обврска и заедничка програма за полагање на стручен испит за музејските работници, нити пак прирачник за кандидатите, односно приправниците што ќе полагаат.

До 1960 година најновата историја од 1918 година наваму не беше опфатена со наставната програма на Филозофскиот факултет во Скопје, а дипломираните студенти кои се вработуваа во музеите претежно работеа на периодот меѓу двете војни и НОБ. Според тоа задачата на кустосите-историчари беше доста сложена и долготрајна бидејќи темите беа нови и необработени.

III. Формирање на содржината на музејските изложби

Музејската изложба претставува специфична форма на комуникација која се манифестира во вид на постојана музејска поставка и повремени тематски изложби.

Изложбената поставка во историскиот музеј е доста компликуван проблем со оглед на многу сложената историска проблематика на општествено-политичките и економски движења, недостиг на автентични материјали за одделни историски пе-

риоди, а кај современите настани нужно се внесуваат некои елементи на актуелната политика.

Музеолошкиот приказ на историјата на македонскиот народ треба на посетителите да им даде основна претстава за неговиот развиток низ разни периоди.

Локалните комплексни музеи, односно нивните историски одделенија мораат да се ограничат при формирањето на содржината на музејските изложби на својот крај т.е. да ја истакнат специфичноста на историјата на своето подрачје, за да не дојде до колизија во поставките со другите музеи.

Организационите мерки во периодот на подготовки и реализација на постојаната музејска поставка се обемни, многу сложени и одговорни, затоа тие бараат исклучителен напор на целиот колектив на музејот, како и широка соработка со научни и стручни работници од разни профили, со ООЗТ и општествено-политички организации.

Голема е улогата и значењето на тематско-експозиционите планови, кои претставуваат основна стручно-научна подлога за реализација на музејските поставки. Исто така голема е задачата на кустосите преку анализа и селекција да ги издвојат и дефинираат најкрупните настани, кои не се однесуваат на спектакуларност, туку се важни пресвртници во формирањето на општествено-економските односи.

При формирањето на содржината на изложбените поставки има три етапи:

1. *Концепција* — идеен план или синопсис како прв документ кој ја одредува целта, задачата и идејно ја разработува конкретната историска основа.

2. *Тематски план* — детално ја разработува тематската структура, односно прецизно го означува обемот на тематските групи, темите, поттемите и детално ги набројува експонатите. Овие планови мораат да се базираат на општите задачи и програми за работа, на тематската структура односно на концепцијата на соодвената музејска установа. Тематските планови се дополнуваат и корегираат врз основа на претходно извршените консултации и рецензии на истакнати научни работници-историчари и други, како и со натамошна научно-истражувачка и прибирачка работа.

3. *Експозиционен план* или сценарио е завршна форма на обработка на темите со потполно оформени и лекторирани текстови (уводни, тематски, предметни легенди, цитати и сл.), селектирани експонати, нивниот точен распоред и опис (димензии, оригинал или копија и сл.), како и предлози за изработка на помошни или дополнителни експонати итн.

Експозициониот план служи како подлога за архитектонско-ликовна обработка на музејската изложба. Разбирливо е дека дури преку експозициониот план, односно сценариото за

музејската поставка може конкретно да се согледа поделбата на темите и изложбениот материјал во просторот и да се пристапи кон т.н. „шпиглови“.

Во музеолошката практика се среќава и комбинацијата *тематско-експозиционен план* под кој се подразбираат последните две етапи на работа сврзани заедно како единствен процес.

IV. Реализација на тематско-експозиционите планови на музејските изложби

Една од основните задачи на музеите, без друго, е изложбената дејност како завршна фаза од својата стручно-научна работа со цел да се запознае јавноста со спомениците на културата и документите на општествено-економскиот, политичкиот и културниот развиток.

Изложбената активност на музеите спаѓа во подрачјето на масовно пренесување на информациите. Без експозиција, односно постојана музејска поставка, музеите се обични складови на збирки и материјали. Постојаната изложба е една од главните причини за постоењето на секој музеј, која мора повремено да се дополнува. Освен тоа музеите треба непосредно да се активираат во организирање на поврени тематски изложби, кои детално и систематски разработуваат одделни проблеми или теми.

Музејските изложби како визуелна информација даваат големи можности за влијание во формирањето на правилен поглед на светот, а посебно музеолошкиот приказ на историјата на еден народ во социјалистичкото општество, преку експозицијата, покрај другото, дејствуваат на социјалистичкото воспитување за негување на револуционерните слободарски традиции и културното наследство.

Методот на излагање кај историските музеи и збирки е тематско-хронолошки, каде што се прикажува општиот развиток на еден народ или крај, односно некој значаен настан од тој развиток, водејќи сметка и за дидактичките принципи.

Во реализирањето на музејските изложби мошне е важно и неопходно *архитектонско-ликовното обликување на изложбениот простор и експонатите.*

Врз основа на тематско-експозиционите планови, кои претставуваат музеолошко, содржајна и идејна разработена конкретна историска основа, архитектот за внатрешно уредување во согласност со кустосот врши поделба на просторот по теми, водејќи сметка за тематските групи да зафатат сразмерен дел од просторот според нивното значење во однос на другите; за линијата на движењето на посетителите, како и за просторните вредности. По просторната поделба настапува детална разработка на сите потребни прилози за соодветната тема, како и

нејзиното поврзување со претходната, односно со следната тема. Уште при формирањето на содржината на музејската поставка потребно е да се вклучи и архитектот, чија соработка треба да почне од самиот почеток за да може во текот на проектирањето и изборот на соодветни музејски средства да води сметка за исполнувањето на музеолошките принципи за организирање солидна и издржана поставка.

Исто така и улогата на ликовните соработници е од особено значење при поставувањето на изложбите во историските музеи и збирки кои се упатени во толкувањето на својата тематика во голема мерка да користат ликовни прилози за илустрација на некој историски настан, како и за обезбедување на естетската страна на изложениот материјал.

Значењето на архитектонско-ликовната обработка и презентирање на експозициониот материјал за изложбите на историските музеи и збирки во СРМ е посебно важно со оглед на тоа што автентичните материјали за историјата на македонскиот народ не беа сочувани и систематски собирани, од познати причини за нас, и кога треба да се објаснат и илустрираат историските факти со различни средства на медиуми.

Примената на помошните експонати во музејската експозиција како составен дел на музеолошката презентација на историјата на македонскиот народ е голема, бидејќи од минатото не наследивме богати и оформени збирки. Соодветно на тоа најтежок проблем е како да се исполнат празнините во експонатите, особено за поважните историски настани, за кои немаме автентични материјали, а истите треба да бидат прикажани во поставката. Современата општествена функција на музеите од историски тип им дозволува при презентирањето да користат и секундарна документација, односно помошни или дополнителни експонати со едукативна цел.

Познат е фактот дека историските музеи и историските збирки во музеите во СРМ не располагаат со голем фонд на оригинални предмети за излагање, особено за постарата историја. Затоа нужно се упатени на прикажување на низа историски настани по пат на реконструкција на предмети, амбиенти и настани, изработка на копии, мулажи, модели, макети, ликовни композиции, диорами, текстови итн. Посебно диарамата како современо средство на соопштение наоѓа голема примена во историските музеи со оглед на тоа што интелектуалноста на историскиот настан во поставките на музеите наметнува потреба публиката да го долови амбиентот во кој се одиграл некој настан.

Примената на аудио-визуелните средства во музејските изложби на денешницата, ни овозможуваат повеќе да видиме, чуеме и доживееме едно време и една средина. За разлика од класичните музеи овие средства на современите музејски поставки внесуваат некои нови елементи, кои изложбата ја збогатуваат,

оживуваат и ја прават покомплетна, поинтересна и со многу повеќе податоци.

Но секој музеј нема можности и услови да применува аудио-визуелни средства во музејската презентација, бидејќи тоа бара поголеми финансиски средства за нивната реализација. Музејот на град Скопје, отворајќи во 1974 година еден дел од постојаната музејска поставка за најновиот период — социјалистичка изградба на Скопје, меѓу првите пристапи кон модерна презентација, применувајќи аудио-визуелни средства и тоа:

— со 1 кинопроектор од 16 мм се прикажува документарен филм во црно-бела техника на тема — Посетите на другарот Тито во Скопје;

— со 6 кинопроектори се прикажуваат филмови супер 8 мм на тема и тоа: 4 филма за катастрофалниот земјотрес во Скопје од 26 јули 1963 година и 2 филма за разни објекти изградени пред земјотресот од 1963 во Скопје;

— со 5 автоматски рото-дијаскопи (карусели) со по 80 слајдови се прикажуваат следните теми: индустрија, комунални објекти, школство, култура и спорт.

Посебно ќе ги истакнеме *звучните ефекти* кои имаат задача информацијата да ја направат поразбирлива за да можат посетителите да се соживеат со времето и средината на кој и припаѓал експонатот или како тонска драматизација и слика на една историска тема. Особено значење има звукот како експонат на стари и ретки фонографски записи на говори на истакнати личности и сл.

За реализација на тематско-експозиционен план на една музејска поставка неопходно е кустосот да организира *соработка со специјалисти од разни струки* за просторно и ликовно обликување на изложбата, како и за извршување на одредени занаетчиски услуги и сл. За поефикасно и поекономично извршување на музејската дејност значајна е меѓумузејската соработка, која треба да почне со научно-истражувачката работа, па преку заштитата на музејските материјали да заврши со научната интерпретација и презентација на резултатите од научно-истражувачката и документациона работа, како и со објавувањето на научни, популарни и пропагандни публикации. Оваа соработка меѓу музеите треба да се состои во планска и координирана работа, во размена на искуство, во стручна помош, во помагање со повремени и трајни зајмувања на музејски материјали, во размена на музејски изложби итн.

Со оглед на тоа дека за реализација на постојаните поставки се потребни поголеми инвестициони средства, покрај рецензиите на содржината на поставките, заради порационално и економично трошење на инвестициите треба претходно да се организира разгледување и оценка на идејните решенија за архитектонско-ликовно обликување на експозицијата и т.н. шпиглови.

Исто така и неразвисната критика на изложбената активност на музеите, со која треба да се оценува не само содржината на изложбата, туку и методот на работата, документарноста на историската изложба, естетската страна на поставката, нејзината намена, улогата на одделни материјали во поставката, ликовните прилози и текстови кои широко ги користат историските музеи во толкувањето на својата тематика, како и начинот на разрешување на низа технички проблеми при реализацијата на музејските изложби со примена на современата техника.

V. Сегашната положба на постојаните поставки на историските музеи и историски збирки

Историскиот музеј на Македонија во Скопје до катастрофалниот земјотрес во Скопје во 1963 година имаше постојана поставка од поновата национална историја и тоа: периодот Национал-револуционерно движење (пред илинденски период, Илинденското востание, Крушевската република и последиците од востанието) и периодот Народна револуција (предвоениот период 1918—1941 година, периодите 1941—1943 и 1943—1945 година, развитокот на народната власт и народните херои на Македонија). Оваа поставка во земјотресот претрпе значителни штети. Оттогаш, па сè до денес, Музејот нема постојана поставка. Но затоа во меѓувреме Историскиот музеј на Македонија организира бројни повремени подвижни тематски изложби кои гостуваа во повеќето градови во Републиката. Истовремено Музејот им даваше стручна помош на другите музеи и општествено-политички организации во уредувањето на спомен куќи и спомен соби, посветени на одредени историски настани, личности и на повеќето македонски ударни народноослободителни бригади од НОВ, чии традиции ги продолжуваат новите единици на ЈНА. Во мај 1976 година Историскиот музеј на Македонија се всели во новата заедничка музејска зграда, лоцирана во Старата чаршија во Скопје, со убава перспектива во скоро време да отвори нова постојана музејска поставка, односно да даде музеолошки приказ на историјата на македонскиот народ од доаѓањето на Словените на Балканот па сè до денес.

Историскиот музеј во Крушево има постојана поставка на тема: Илинденското востание (1903) и НОБ (1941—1944) во Крушево, која е отворена на 2 август 1953 година во чест на 50-годишнината од Илинденското востание.

Историскиот музеј во Куманово нема постојана музејска поставка, туку само постојана тематска изложба за „Развитокот на партизанското движење во Кумановско 1941—1944 година“.

Историскиот музеј во Кичево, во соработка со Историскиот музеј на Македонија од Скопје, подготви постојана тематска изложба „Западна Македонија во НОБ“ што ќе биде отворена во куќата што се реставрира, а во која во 1943 година престојувал Главниот штаб на НОБ и ПОЈ за Македонија.

Историскиот музеј во Кавадарци, основан во 1973 година од страна на Општинското собрание — Кавадарци, сè уште нема постојана музејска поставка иако во меѓувреме се здоби со адаптирана зграда, односно изложбен простор.

Историското одделение на Музејот на град Скопје има постојана музејска поставка само за најновиот период на историјата — социјалистичка изградба на Скопје, која е отворена на 13 ноември 1974 година во чест на 30-годишнината од ослободувањето на градот. Во тек се подготовките за sukcesивно отворање на другите делови од поставката т.е. за постарите периоди.

Историското одделение на Народниот музеј во Титов Велес има постојана поставка на тема „Револуционерниот пат на работничката класа од Титов Велес во периодот 1919—1945 година“ која е отворена на 9 ноември 1966 година.

Историското одделение на Народниот музеј во Битола до скоро имаше постојана поставка за периодот на НОБ и Илинденското востание. Во 1976 година во старата касарна во Битола се всели Музејот заедно со уште неколку сродни установи и се очекуваат во новоадаптираните простории да се отворат нови поставки.

Историското одделение на Народниот музеј во Охрид има постојана поставка во една мала просторија во управната зграда на Музејот на тема „Словенска писменост“, додека поранешната поставка на тема: Македонската преродба и Илинденското востание, како и НОБ времено се затворени.

Останатите локални комплексни музеи во Прилеп, Струга, Тетово, Штип и Струмица сега немаат постојани поставки со историска тематика.

Покрај постојаните музејски поставки или без нив, историските музеи, збирките во музеите на Македонија организираат голем број повремени тематски изложби, кои подетално разработуваат одделни теми. Овие изложби обично се вклопуваат во јубиларни датуми било од локално или пошироко значење.

За овој период од три децении развиток на музејската мрежа во СР Македонија карактеристично е отворањето на голем број музеи од меморијален карактер, кои се посветени на одделни историски настани или личности од посебно значење за нашата национална историја и култура.

Досега во СР Македонија се отворени 14 спомен куќи и 12 спомен соби со постојани тематски поставки на *12 личности за нивниот живот и дело*:

— на 5 книжевни работници — Кирил Пејчиновиќ, во конакот кај манастирот во с. Лешок, Тетовско; Ѓорѓи Пулески, во с. Галичник — Гостиварско, во куќата во која живеел и работел; Браќа Миладинови во спомен домот на Браќа Миладинови во Струга; Крсте Мисирков во зградата на Институтот за македонски јазик „Крсте Мисирков“ во Скопје и Кочо Рацин во куќата во која живеел и творел во Титов Велес;

— на 2 револуционерни дејци — Димитар Поп-Георгиев — Беровски во старото училиште на манастирскиот комплекс на Манастирот Св. Арханѓел-Михаил во Берово и Васил Главинов во куќата во која живеел во Титов Велес;

— на 5 народни херои од НОВ — Стефан Наумов-Стив во куќата во која живеел и работел во Битола; Страшо Пинџур во куќата во која живеел и работел во с. Ваташа — Кавадарско Кузман Јосифовски-Питу во куќата во која живеел и работел во Прилеп; Благој Јанков-Мучето во куќата во која се родил и живеел во Струмица и Христијан Тодоровски-Карпош во Фабриката за бетонски производи „Карпош“ во Скопје;

— на 6 историски настани: — 11 октомври 1941 година, во зградата на бившата полициска станица на која партизаните извршија напад на 11 октомври 1941 година; Првото заседание на АСНОМ 1944 година во конациите на Манастирот Прохор Пчински; Првата седница на ЦК КПМ 1943 година во куќата на Лазо Јовановски во која е одржана седницата во Тетово; Првата партизанска печатница „Гоце Делчев“ во реновираната куќа на Трајче Момировски во која била сместена печатницата во с. Битуше — Гостиварско; ПК КПЈ за Македонија во реставрираната куќа на истакнатиот партиски работник Гито Михајловски во Скопје, и НОБ во с. Конско — Гевгелиско, сместена во зградата на бившото Основно училиште; и

— на 8 македонски ударни народноослободителни бригади: — Првата во касарната Маршал Тито во Скопје; Втората во Кавадарци; Третата во Куманово; Четвртата во Струмица; Петтата во Прилеп; Шестата во Охрид; Седмата во Битола и Осмата во касарната во Титов Велес.

*

*

*

Специфичноста на историските музеи и историски збирки во музеите во СР Македонија и тешкотиите во музеолошката презентација на историските теми условени се од поранешните историски настани и прилики во однос на културното наследство на Македонија. Затоа и работата во овие музејски установи е насочена на одредени проблеми кои бараат специфични музеолошки решенија. Со организирањето на музејските установи по ослободувањето почнуваат првите услови за собирање

на музејската граѓа за историската тематика на Македонија. Извршувањето на оваа задача беше условено со проучувањето и научното истражување на тематиката која музеите требало да ја презентираат.

Иако од минатото не наследивме оформени збирки, за релативно кратко време по ослободувањето создадовме богати и разновидни музејски збирки од современата историја. Меѓутоа, за прибраните музејски материјали, што се од непреценлива културна и национална вредност, сите музеи и збирки немаат поволни услови за нивната заштита, чување и стручно одржување.

Во поглед на концепциите и тематската структура повеќето музеи во СРМ се ориентирани на музеолошка обработка и приказ на современата историја и тоа: периодот на национал-револуционерното движење, периодот на социјалистичкото и работничко движење и НОБ, додека другите периоди од националната историја не се застапени. Меѓутоа, музеите од историски тип во своите изложби треба да го прикажат историскиот процес на развојот на општеството комплексно, водејќи сметка за специфичностите и особените карактеристики врзани за подрачјето на кое се одвива музејската дејност. Презентирајќи ја историјата на македонскиот народ историските музеи придонесуваат за обликување на социјалистичката свест и создавање на чувство за негување на револуционерните традиции и културното наследство.

Историските музеи и збирките во музеите на СРМ се при силени во толкувањето на својата тематика во голема мерка да користат различни средства на медиуми со кои ќе се прикажат и илустрираат одделни историски настани за кои, за жал, немаме автентични материјали. Оттука произлегува потребата за примена на архитектонско-ликовно обликување на изложбениот простор и експозицијата со што се подобрува ефикасноста на историскиот приказ. Но при тоа мора да се води сметка за критериумот и специфичниот музеолошки приказ и неговите карактеристики во однос на другите изложби и саеми.

Општо земено, изложбената активност на историските музеи и историски збирки во СРМ, како специфична форма на масовно пренесување на информациите, и покрај одредените проблеми и тешкотии се одвива интензивно, особено во организирање на бројни повременни тематски изложби.

Денес, во новосоздадените услови по ослободувањето (1944) и создавањето на СР Македонија, напоредно со општествено-политичкиот, стопанскиот и културниот развој, се развива и музејската служба совладувајќи разни проблеми и тешкотии, кои во својата основа произлегуваат од тешкото наследство од минатото на македонскиот народ. Без оглед на одредени тешкотии и нерешени проблеми, музеите со својата комплетна актив-

ност го добија своето полно општествено значење и станаа фактори за културното издигнување на широките народни маси, а особено на младината. Покрај тоа музеите имаат посебна општествена задача да ги чуваат музејските материјали како споменици на културата за многу генерации. Истовремено нив ги користи современата генерација, која преку нив воспоставува контакт со минатото и на непосреден дијалектички начин има можност да стекне сознание за развитокот на човечкото општество и неговите условености.

Неадекватната материјална база и некои субјективни слабости не дозволија да се постигнат уште поголеми резултати и афирмација на музејската дејност во СР Македонија.

За историските музеи и историските збирки посебно значење имаат резултатите постигнати на полето на историската наука во СРМ, како и натамошниот развој на историската наука, бидејќи тие овозможуваат покомплексно и научно интерпретирање и презентирање на историјата на македонскиот народ применувајќи ги принципите на современата музеологија и техника.

Љубомир ТРАЈКОВСКИ

КОН 120-ГОДИШНИНАТА НА ВЕЛЕШКАТА ГИМНАЗИЈА

Гимназијата „Кочо Рацин“ од Титов Велес во текот на втората половина на 1977 година ќе прослави редок јубилеј 120 години од своето постоење.

Имено, во учебната 1857/58 година во Велес, било отворено училиште, кое давало повисоко образование од основното. Ова училиште со ваков ранг истовремено било прво словенско училиште не само во Македонија, туку во целиот словенски југ под турска власт*). Овој момент се зема како почеток на велешката гимназија.

Во периодот на општествено-економските преобразувања и пробивањето на капиталистичките елементи и односи во Европска Турција во средината на XIX век стопанскиот живот во Македонија бележи осетни промени. Тие се одразувале во јакнењето на граѓанската класа, која сè повеќе се афирмирала како фактор не само во стопанскиот живот, туку и на сите полиња на општествената дејност.

Овој процес се одвивал и во Велес и особено бил силен кон средината на XIX век, кога трговијата во градот одела кон својата највисока точка. Велес станал значаен трговски центар во овој дел на тогашната Отоманска империја. Ваквиот развик на градот придонел да созреат условите за отварање на училиште кое ќе дава повисоко образование од основното.

Во времето кога се формираат посебните барања на стопанскиот и просветниот план од нашето граѓанство, отпочнуваат и првите настојувања да се постави на одреден начин и прашањето за литературниот јазик што ќе се употребува во Македонија. Грчкиот јазик бил постепено потискуван од употреба и самата практика налагала да се мисли на литературен јазик што треба да се употребува во нашите училишта и писменоста воопшто. Токму на ова поле голема улога има одиграно и

---

*) Тодор Д. Шоптрајанов — Сто години гимназијално образование во Велес.

велешкото полугимназијално училиште, зашто словенската писменост во Велес се одржала низ целото време на турското ропство во Македонија, и покрај настојувањата на грчките владици и фанариотите да воведат грчка писменост и да ја потиснат словенската. И кога во 60-те години на XIX век се поставило на разгледување јазичното прашање, нашиот народен јазик веќе имал зад себе период на употреба на писменоста и во училишната практика.

Од ова јасно произлегува дека Велес бил културен центар од поодамна и дека тој како град имал едно одредено првенство меѓу македонските градови, особено во поглед на интересот кон словенската книга. Од основањето на ова училиште па за сето време наваму, никогаш не е прекинат континуитетот на работата на училиштата што давале полугимназијално образование. За сето време се среќава една мошне висока писменост на населението во градот, што се гледа и од големиот број на месни учители, како и учители велешани по училиштата во другите места во Македонија. Така, велешкото гимназијално училиште станало доста познато и во него доаѓале да учат ученици и од другите краишта на Македонија.

Познато е дека македонското национално движење во последната деценија на XIX век и во почетокот на XX век влезе во повисока фаза на својот развој. Борбата на македонскиот народ доби организиран карактер, особено по 1893 година. Егзархијата, меѓу другите, беше еден од најзагрижените носители на големо-бугарштината во Македонија и нејзините настојувања оеа кон проширувањето на големобугарското влијание преку учителите и училиштата во Македонија. Во тоа време напредните сили во Велес биле многу активни и успеале во прашањето за издржувањето и раководењето со училиштата да станат раководна сила против Митрополијата во градот, а со тоа и против денационализаторската политика на егзархијата. Оваа борба, водена од социјалистите и федералистите од градот, се распламнала до такви размери што примала карактер на народно движење. Така, намерите на Митрополијата да ги одземе правата на училишното настојателство пропаднале. Пропаднале, бидејќи учествувале скоро сите граѓани на Велес во одбрана на автономните права на црквено-училишната општина и нејзината независност во поглед на училиштата.

Периодот на бивша Југославија за велешката гимназија претставувал период на прогресивни идеи и борба против ненародниот режим. И покрај репресивните мерки што биле спроведени во гимназијата, сè повеќе и повеќе се ширеле социјалистичките идеи во редовите на учениците. Сето ова се одвивало на организиран начин преку Скоевската организација во гимназијата, предводена од велешката партиска организација. Веќе во средината на 1940 година скоевската организација во гимна-

зијата броела околу 100 члена и со својата активност успеала да ја попречува наставата особено на часовите по српски јазик, а на состаноците и покрај читањето и проучувањето на марксистичката литература и историјата на СКП(б) започнала и со проучувањето на националната историја на македонскиот народ.

Веднаш по воспоставувањето на бугарската окупаторска власт во Велес, скоевците од гимназијата започнале со усилена објаснувачка дејност за демаскирање целите и политиката на бугарскиот окупатор.

Формите за работа на скоевската организација во гимназијата биле разновидни. Акциите против одделни наставници, што се истакнувале со своите фашистички и великобугарски ставови, се нижеле едни по други. Особено незадоволството било големо против наставникот по историја, кој бил познат како спроведник на фашистичката пропаганда, против кого бил организиран едночасовен штрајк, кога учениците од VIII клас го напуштиле неговиот час.

Во низата организирани акции на учениците од гимназијата е и тридневниот штрајк на велешката гимназија. Со овој штрајк скоевската организација им покажала на училишните власти колку е таа силна. Штрајкот наишол на голем одзив и во другите градови во Македонија, каде што биле спроведени еднодневни штрајкови.

Поради активно учество во НОВ, бугарската полиција уапсила 25 ученици-членови на скоевската организација. Но и покрај многу тешките репресалии што биле применувани над учениците, одењето во НОВ и партизанските одреди од страна на учениците земало сè поголем замав. Во редовите на НОВ и партизанските одреди стапиле преку 100 ученици на велешката гимназија. Долга е листата на загинатите борци кои покусо или подолго време учеа во велешката гимназија. Меѓу нив беа и народните херои Димче Мирчев и Благој Страчков, како и поетот и револуционерот Кочо Рацин.

Почетокот на слободната македонска просвета е од есента на 1943 година, кога на првата слободна територија се отвориле десетина основни училишта. Меѓутоа, масовната македонска просвета на македонски јазик почнува по ослободувањето на Македонија во 1944 година како голема придобивка на НОВ.

Со решение бр. 9 од 3. XI 1944 година Президиумот на АСНОМ — предвидел отварање на 9 гимназии, помеѓу кои е и велешката, и една учителска школа. Така, непосредно по ослободувањето на градот, отпочна со работа и велешката гимназија. Почетокот на работата беше проследен со доста големи потешкотии: неутврдена азбука, без учебници и учебни помагала, без доволно квалификуван наставен кадар, без услови за работа, но со голем елан, со желба да се даде сè од себе за

постигнување подобар успех во наставата и општествениот живот.

Во времето по ослободувањето се забележува еден многу брз растеж на бројот на учениците во гимназијата. Така, на пример, веќе во учебната 1945/46 година бројот на учениците во сите 8 класа изнесувал 1.174, додека во учебната 1951/52 година бројот се зголемува на 1.271 ученик.

Во идната година ситуацијата се менува со измената на карактерот на образованието во нашата земја. Постепено гимназијата прераснува во виша гимназија, додека нижите класови преминуваат во виши одделенија на новоформираните осмогодишни основни училишта.

Во текот на овие изминати 30 години своето општо образование го добиле многубројни генерации — матурирале 3.245 ученици кои денес се наоѓаат на разни високи стручни места во општествено-политичкиот, културно-просветниот, уметничкиот и стопански живот на Титов Велес, СР Македонија и СФР Југославија. Гимназијата била и останува расадник на бројни кадри: лекари, инженери, професори, доктори на науки, општествено-политички и културни работници и др.

Временски проценето, периодот од 32 години не е голем, но ако се анализира и сумира сè она што се постигнало, тогаш тој е огромен. Од година во година гимназијата успешно ја усмеруваше својата активност на постојано и секојдневно унапредување на наставата и ги применуваше современите наставни методи. Наставата се поврзуваше со секојдневниот живот и ги актуализираше најзначајните собитија од разните области на животот, науката, техниката, културата и непосредната социјалистичка стварност. Така гимназијата со успех ги остваруваше целите и задачите во образовно-воспитниот процес, образувајќи ги и воспитувајќи младите генерации.

Македонската национална свест успешно си пробиваше пат низ борбата против денационализаторските влијанија на странските пропаганди. Ретко се среќавале во историјата примери на таков притисок каков што беше притисокот врз македонскиот народ во името на неговата асимилација. Затоа е од судбоносно значење тоа што македонскиот народ преку ваквите училишта, каква беше и велешката гимназија, ја градеше и чуваше својата национална индивидуалност и своето единство. Силата и масовноста на отпорот што го даваше народот против разните притисоци е најдобриот доказ за неговата висока свест, која се градела низ училиштата кои одиграле многу важна улога во духовното обединување на масите.

Крвав и трновит беше патот што го измина македонскиот народ во својата борба за слобода, рамноправност и сестран развиток. Благодарейќи на победоносниот завршеток на вооружената борба на македонскиот и другите братски југословенски

народи, во текот на НОВ и Народната револуција беше остварен одамнешниот стремеж на нашиот народ за национална слобода и сопствена држава.

Гимназијата „Кочо Рацин“ од Титов Велес во текот на оваа година ќе прослави многу редок и многу важен јубилеј „120 години на гимназијално образование“. Овој јубилеј е уште поголем ако се има предвид и фактот дека велешката гимназија е и меѓу првите во Македонија што отпочна да изведува настава на македонски јазик непосредно по ослободувањето на градот.

Со отпочнувањето настава на македонски јазик во гимназијата, фактички се реализира вековниот сон на македонскиот народ да се потврди со својот автентичен национален индивидуалитет и да го изрази својот стремеж за слободен национален живот и за процут на својата култура.

Бројните генерации излезени од клупите на оваа гимназија му дадоа вонреден печат на севкупниот материјален, општествен и културен развој на СР Македонија.